

Maliar – Mystik, príbeh Fra Angelica

Aug. Scherzer O. P.

18. marca 2020 ✝ Kultúra

Osobnosť Fra Angelica da Fiesole

K štúdiu osobnosti Fra Angelica da Fiesole nás núti jedinečnosť jeho umenia, o ktorom Burckhardt hovorí: „Ukážka najvyššieho umenia, ktorá nemá rovného v celých dejinách umenia.“ Každý, kto sa zapozerá na dielo Fra Angelica, prichádza k presvedčeniu, že za týmto umením stojí veľká osobnosť a nie len vynikajúci majster techniky. Preto bol úkaz Fra Angelica vnímaný ako problém, lebo ešte nebola dostatočne preštudovaná umelcova osobnosť. Dnes, keď už dobre poznáme túto slávnu postavu a tiež lepšie poznáme náboženské a umelecké prostredie stredoveku, vidíme vo Fra Angelicovi stále zreteľnejšie teológa, mystika, skrátka človeka nábožného par excellence.

Toto poznanie spôsobilo vzrast záujmu o majstra z Fiesole. Jeho postava dnes nezaujíma len historikov umenia, ale ešte viac teológov, pretože bol skutočne náboženským človekom, jedinečným úkazom v dejinách ľudstva. Už Burckhardt, vynikajúci znalec renesancie, na to poukázal. Píše: „Krásna, ideálna stránka stredoveku, zahrievaná duchom novej doby, sa nádherne a plne rozžiarila v diele Fra Angelica. Z jeho obrazov si môžeme urobiť presný obraz o svete anjelov, raja a svätých, v ktorom žil stredoveký človek. Angelicove obrazy tak získavajú prvenstvo medzi dokladmi náboženských dejín onej doby.“

Dnes sa už nemusíme uspokojiť s videním obrazov Fra Angelica len ako všeobecného odlesku doby a zmýšľania, ale môžeme poukázať na pramene jeho činnosti.

Foto: maliarov pravdepodobný autoportrét, zdroj: wikipedia.com

Dominikánsky umelec je vo svojich základoch inšpirovaný filozofom a teológom Tomášom Akvinským. V ráde získal dôkladné scholastické vzdelanie. Všetky jeho diela sú preto plné teologického obsahu. Ako

dôkaz pre toto tvrdenie uvádzam predovšetkým obrazy, ktoré znázorňujú postavy anjelov. Jeho anjeli sú teologicky najpresnejší a najsprávnejšie nakreslení. Nie sú to ani dievčatá, ani malé deti, ale v súlade s Písmom, mládenci. Maľuje ich v rúchach popretkávaných zlatom, podobných rúcham kňazským. Vo vlasoch na čele im horí plameň na znamenie ich planúcej lásky. Mnohí Angelicovi znalci poukazujú na to, že každému anjelovi planie na hlave iná gloriola, ale nikto nevie prečo.

Toto spodobnenie anjelov je zdôvodnené náukou Tomáša Akvinského, ktorý učí: Anjeli nie sú zložení z hmoty a formy, ale z aktuality a potenciality. Preto je nemožné, aby boli dvaja anjeli rovnakého druhu. Tento rozdiel naznačil Angelico dôvtipne rôznym znázornením glorioly.

Ako ďalší doklad závislosti anjelského maliara na anjelskom učiteľovi, uvádzam maľbu Zvestovania v krstnej kaplnke v Cortone. Ukazuje súvislosť Vtelenia s prvotným hriechom. Eva a Adam, vyhnaní z raja, sa akosi ostýchavo a plní ľútosti a očakávania pozerajú na scénu Zvestovania. Nebudeme ďaleko od pravdy tvrdiac, že tento Angelicov obraz je farebným vyjadrením myšlienky Tomáša Akvinského: *In annuntiatione expectabur consensus totius generis humani.* (Pri zvestovaní sa očakával súhlas celého ľudského pokolenia.) Súhlas Adama a Evy, prarodičov a ako takých zástupcov celého ľudského pokolenia. Tiež súhlas Márie, vyslovujúcej veľké „Áno“ k spaseniu v mene celého ľudstva.

Doterajšie skúmanie o Fiesolovi vôbec nepoznalo pomer majstra k Danteovi. Avšak nedá sa poprieť istý tajomný, doposiaľ nerozlúštený súzvuk medzi najspirituálnejším básnikom a maliarom. Stačí si prečítať Danteho Raj a porovnať ho s Angelicovou lúkou posiatou kvetinami. Obom umelcom sú veľmi blízke a vlastné opisy anjelských chorovodov. Dante popisuje tento nebeský raj najmenej na šiestich miestach a nemôže byť k tomu lepšia ilustrácia než raj, ako ho precítil Fra Angelico. Dajú sa vymenovať ešte ďalšie miesta z Danteho Raja, ktoré sa nachádzajú v Angelicovom diele: Hymnus vďaky na začiatku XXVII. spevu, opis Scala celeste, opis kvetnatej lúky, Oslava a Korunovácia P. Márie.

Ešte väčšia príbuznosť, ktorú si bádatelia všímali už viac, je medzi Angelicom a mystikou, najmä mystikou talianskou. V Angelicovej dobe bolo veľmi rozšírené čítanie mystických spisov Kataríny Sienskej. Nepopierateľný je vplyv Kataríny, nadchnutej mystikou kríža, na tvorcu toľkých mysticky poňatých a precítených scén ukrižovania.

Mala naňho vplyv aj nemecká mystika? Časovo by to bolo možné. Citujem k posúdeniu opis raja z Knihy o múdrosti Henricha Seusa: „Pozri na krásnu nebeskú lúku, tu žiarna nádhera leta, tu nivy sviežeho raja, tu údolie pravej rozkoše; hľad', ako drahý pozerá k drahému, tu harfy a husle, tu spev, roj a vírenie, radosť dokonalá. Tu vzruch večnej túžby, tu láska bez bôľu so stálou istotou.“ Poznal Fiesole toto miesto? Alebo bol Dante spoločným zdrojom aj pre nemeckého mystika aj pre florentského maliara? Skôr je pravdepodobná vnútorná duchovná závislosť než vonkajšia. Scholastická teológia Tomáša Akvinského odchovala všetkých troch velikánov.

Foto: obraz Zvestovania z kaplnky v Cortone, zdroj: commons.wikimedia.org

Rovnako bohato zavlažuje Danteho nesmrteľnú epiku, Seuseovu lyriku a Angelicovho maliarskeho génia. Dnes je už preukázané, že Dante bol inšpirovaný teológiou Tomáša Akvinského. V poslednej dobe sa ukázala aj závislosť mystiky a scholastiky. Z tohto všetkého nutne vyplýva, že Angelico bol naozaj ovplyvnený Tomášom Akvinským, čo je ešte potvrdzované faktom, že sa mu dostalo rovnakého teologického vzdelania ako Eckehartovi, Taulerovi a Seuseovi.

Fiesole je sám mystikom. Vzišiel z rovnakej školy ako nemecká mystika. Jeho diela sú najlepším dôkazom, že bol hlbokým mystikom. Len naozaj hlboký duchovný génius mohol vytvoriť niečo také. Len tak láskou planúce rozjímanie a slastičné prežitie tajuplného, mohlo niečo také nájsť. Táto plnosť, rozpálenosť a skutočnosť ducha urobili z Angelica jedinečného majstra krásy vyjadrovanej farbou.

Jeho zožierajúca túžba po vznešenom a posvätnom a tejto túžbe zodpovedajúci život posvätili jeho štetec a vyniesli ho do výšin čistého, nadzemského, netušeného a božského. Nemôžeme lepšie charakterizovať Fra Angelica, než keď mu do úst vložíme slová planúce túžbou po raji z Danteho:

„Taková touha ve mně touhu zas stihá
býti již tam, ... při každém kroku
rastoucí perutě k rozletu zdvíhá.“

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/maliar-mystik-pribeh-fra-angelica/>